

BOEKAANKONDIGING.

Zacharias Ursinus. Verklaring op den Heidelbergschen Catechismus. Uit het latijn door C. VAN PROOSDIJ, onder toezicht van H. De Cock. Kampen, Zalsman.

De litteratuur over den Heidelberger Catechismus vormt eene gansche bibliotheek, en bewijst wel, dat dit „Onderwijs,” door de Gereformeerden in hooge waarde gehouden werd. Onder al de verklaringen blijft echter die van den opsteller zelve de eerste plaats bekleeden. Tot dusver kon deze echter in het bekende „Schatboek” slechts te midden van anderer verklaringen en aantekeningen gelezen worden; de heer van Proosdij, predikant te Strobos, brengt ze voor het eerst, zuiver en van alle toevoegselen ontdaan, onder de oogen van het met de latijnsche taal niet bekende publiek. Men moet namelijk weten, dat Ursinus, in 1561 hoogleeraar geworden aan het „Collegium sapientiae” te Heidelberg, aldaar van 1562 tot 1577 college hield over de „loci theologici” en zijnen Catechismus daarbij ten grondslag legde. Deze colleges maakten grooten opgang. Onderscheidene studenten bezorgden uitgaven van deze verklaringen over den Catechismus uit hunne dictaten. Die uitgaven waren echter niet alle even correct, weken onderling nogal sterk af en gaven Ursinus' gevoelens menigmaal gebrekkig, onvolledig of onduidelijk weer. Toen besloot in 1591 David Parens, mede een leerling van Ursinus, eene zoo getrouw mogelijke copie te leveren.

van wat op die colleges door Ursinus was verhandeld. Hij vergeleek zijne aantekeningen met die van anderen, vulde ze aan en werkte ze bij, en trachtte ook, zooveel hem doenlijk was, Ursinus' stijl, woorden, eigenaardigheden te behouden. Deze is dus de nauwkeurigste editie van Ursinus' verklaringen over den Catechismus. Ze verscheen later nog herhaaldelijk in 1607, 1612, 1623, terwijl Quirinus Reuter, leerling en opvolger van Ursinus te Heidelberg, in 1612 eene compleete uitgave van diens werken bezorgde, waar de „Explicationes Catecheseos Palatinal sive corpus doctrinae orthodoxae” te vinden is in Tom. I, fol. 46—413.

Deze door Parens bezorgde verklaring van Ursinus op zijnen Catechismus werd door den geleerden Leidschen predikant Festus Hommius in het Hollandsch vertaald en in 1617 te Leiden uitgegeven. Hommius gaf daarin echter niet eene zuivere vertaling van Ursinus' werk, maar veeleer eene vrije behandeling, aangevuld en vermeerderd ook uit de Catechismusverklaringen, die er sedert verschenen waren van Jeremias Bastingius (deze is van 1588 en is de oudste), Philippus Lansbergen, Bern. Copius en G. Spindlerus. Zelf liet Hommius aan iedere Zondagsafdeeling eene tafel voorafgaan, beknopt bevattend, al wat in de verklaring breeder te lezen was.

Dit zoogenoemde Schatboek werd in 1664 te Amsterdam herdrukt, vermeerderd met toeëigeningen van J. Spiljardus, predikant te Gorinchem. De arbeid van Spiljardus bestond daarin, dat hij deze editie van de in de vroegere voorkomende founten zuiverde, de vertaling met den oorspronkelijken tekst van Parens weer vergeleek, de teksten aanhaalde en uitschreef uit de Statenvertaling, de beide andere belijdenisschriften hier en daar ter toelichting en vergelijking bijbracht, aan de tafels van Hommius een

toepasselijk woord toevoegde, en het werk van registers voorzag. Een derde druk van deze uitgave verscheen te Gorinchem in 1736, nu weer verrijkt met eene belangrijke voorrede van J. van den Honert.

De verklaring van Ursinus is dus in dit schatboek ingeweven in een net van verklaringen, opmerkingen en aantekeningen van anderen. Ursinus' eigen verklaring — zooals ze door Parens bezorgd is, in de handen te hebben en te raadplegen, acht zeker niemand onbelangrijk. Het plan van Ds. van Proosdij verdient daarom goedkeuring en sympathie. Dat hij voor het werk, dat hij op zich nam, berekend is, toonen de twee reeds verschenen afleveringen duidelijk, die zich aangenaam en vloeiend laten lezen. Welke uitgave door den vertaler tot grondslag gelegd is, hopen we later in eene voorrede te vernemen. We komen dan, als het werk compleet is, waarschijnlijk meer bijzonder op de vertaling terug. De uitgever Zalsman heeft gezorgd voor een passend gewaad. Letter, papier en formaat zijn uitstekend en de prijs (f 0.25 per aflevering) uiterst billijk. Vinde deze verklaring vele inteekenaars en lezers.

God in de Natuur en in de Genade, door J. J. DE VISSER, v. d. m. te Amersfoort. Amersfoort, Slothouwer, 1882.

De ruime en veelzeggende titel zou ons wel niet aanstonds op het vermoeden brengen, maar we ontvangen hier van den Schrijver opstellen over het hart, den bloedsomloop, het spijskanaal, de ademhaling, het gezicht en het gehoor. Hij wijst ons op het wonder samenstel van het menschelijk lichaam, en tracht ons teleologisch te brengen tot of te versterken in het geloof aan een zelf-